

ХОРЕОГРАФІЯ

УДК 930.2.:793.3

Цитування:

Литвин С. Х. Оцінка вагомості історичних знань при аналізі розвитку хореографічного мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 3. С. 160–165.

Lytvyn S. (2023). Assessment of the Importance of Historical Knowledge when Analysing the Development of Choreographic Art. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 160–165 [in Ukrainian].

Литвин Сергій Харитонович,
доктор історичних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри культурології
та міжкультурних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-0010-2675>
serlytvyn@ukr.net

**ОЦІНКА ВАГОМОСТІ ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ
ПРИ АНАЛІЗІ РОЗВИТКУ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Мета роботи – привнесення та збагачення у дослідженнях важливості історичних знань для аналізу хореографічного мистецтва. **Методологія.** При проведенні дослідження було здійснено комплексний аналіз історичних знань, розглянуто взаємодію історичного контексту, культурних впливів та художніх інновацій, підкреслено критичне значення історичного розуміння при вивченні еволюції хореографічного мистецтва. **Наукова новизна.** В процесі цього дослідження було визначено, що при сполученні історичного знання з хореографією з'являється стандартний критерій розвитку хореографічного мистецтва, який може виконувати дві функції: збагачення об'єктивної, науково цінної інформації та практичне здійснення хореографічної творчості, спрямоване на досягнення мети, що може бути пов'язана з аналізом розвитку хореографічного мистецтва. **Висновки.** Вагомість історичних знань при аналізі розвитку хореографічного мистецтва важко переоцінити. Досліджуючи історичний контекст, культурні впливи та мистецькі інновації, ми отримуємо глибше розуміння еволюції хореографічних практик. Історичні знання формують сучасну хореографію, забезпечуючи платформу для мистецьких досліджень та інновацій. Також вони допомагають зрозуміти нашу спадщину та походження різних аспектів сучасного життя, включаючи політичні структури, соціальні норми, культурні традиції та наукові досягнення. Вони показують нам, як минуле впливає на нашу сучасність і формує наші цінності та ідентичність. Вкрай важливо прийняти історичне розуміння, щоб оцінити багатство, різноманітність і постійний розвиток хореографічного мистецтва. У міру неминучого заглиблення в процесі дотичних досліджень використання історичних знань відіграватиме важливу роль у формуванні майбутніх напрямків цього захоплюючого виду мистецтва.

Ключові слова: історія, історичні знання, хореографія, історія хореографії, культурний вплив, мистецькі інновації.

Lytvyn Serhii, Doctor of Historical Sciences, Professor, acting head of the Department of Cultural Studies and Informational Communications National Academy of Culture and Arts Management

Assessment of the Importance of Historical Knowledge when Analysing the Development of Choreographic Art

The purpose of this study is to introduce and enrich the importance of historical knowledge for the analysis of choreographic art. **Research methodology.** In conducting this research, a comprehensive analysis of historical knowledge was carried out. The interaction between historical context, cultural influences, and artistic innovations was examined, emphasising the critical significance of historical understanding in studying the evolution of choreographic art. **Scientific novelty.** During this investigation, it was determined that the combination of historical knowledge with choreography establishes a standard criterion for the development of choreographic art, which serves two functions: enriching objective and scientifically valuable information and facilitating the practical realisation of choreographic creativity aimed at achieving goals related to the analysis of choreographic art's development. **Conclusions.** The significance of historical knowledge in analysing the development of choreographic art is difficult to overestimate. Studying the historical context, cultural influences, and artistic innovations provides a deeper understanding of the evolution of choreographic practices. Historical knowledge shapes modern choreography, providing a platform for artistic research and innovation. It also helps us comprehend our heritage and the origins of various aspects of contemporary life, including political structures, social norms, cultural traditions, and scientific achievements. They

demonstrate how the past influences our present and shapes our values and identity. Embracing historical understanding is of utmost importance in assessing the richness, diversity, and continuous development of choreographic art. As we delve deeper into the process of related research, the use of historical knowledge will play a crucial role in shaping future directions of this captivating art form.

Keywords: history, historical knowledge, choreography, choreography history, cultural influence, artistic innovations.

Актуальність теми дослідження. Хореографічне мистецтво є динамічною та постійно прогресуючою формою художнього вираження, що відображає культурний, соціальний та історичний контексти, в яких воно виникає. Від стародавніх ритуальних церемоній – до сучасних виступів на великих сценах, танець значно еволюціонував з часом. Багатогранність хореографічного мистецтва передбачає також і багато аспектів історичного його становлення. Отже необхідно оцінити значення історичних знань, які охоплюють різні аспекти. Заглиблення у важливість історичного розуміння шляхом вивчення його історичного контексту, культурних впливів і мистецьких інновацій, дозволяє нам розкрити перебіг трансформацій хореографії, з'ясувати, які суспільні та культурні фактори вплинули на цей розвиток. І відповіді на питання: які особливі елементи хореографічного мистецтва сьогодення мають коріння в минулому?

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз розвитку хореографічного мистецтва безпосередньо походить з компетентності істориків хореографічного мистецтва: від праць перших теоретиків Ж.-Ж. Новер, К. Блазіс; до посібників сучасності Д. Шариков, О. Чепалов, Т. Повалій, Т. Медвідь, Джо Баттервот, а також статей науковців у галузі історії, мистецтвознавства та культурології.

Мета статті – визначити значення важливості історичних знань для аналізу хореографічного мистецтва

Виклад основного матеріалу. Розвиток хореографічного мистецтва – це безперервний процес, що відображає креативний потенціал та вплив людської культури на розвиток танцю як мистецтва. Відомо, що на сучасному етапі в європейському науковому просторі актуалізуються проблеми розвитку хореографічного мистецтва та вдосконалення професійної підготовки майбутніх танцівників [7, 4]. Це пов'язано з тим, що однією з ключових тенденцій розвитку хореографічного мистецтва є пошук нових форм виразу, експерименти з рухами, ритмами, темами, а також інтеграція хореографії з іншими мистецькими дисциплінами, такими як музика, театр, візуальне мистецтво та сценографія.

Тенденція розвитку хореографічного мистецтва поширюється з прогресивною

швидкістю, що зумовлює прірву між практичним та теоретико-історичним аспектом, яку необхідно закрити вивчаючи предмет з різних галузей як мистецтва так і гуманітарних наук. Досліджуючи розвиток хореографічного мистецтва «варто виділяти основні напрямки в дослідженні хореографічного мистецтва як галузі науки, що вивчає його у комплексі видових, жанрових та стильових проявів, закономірностей хореографічно-мистецької творчості, її спорідненість з іншими видами і жанрами мистецтва, а також гуманітарними науками: культурологією, філософією, психологією, антропологією». [6, 32] Цей список не є вичерпним, адже до цього можна також додати історію, етнографію, географію, соціологію, психологію та інші гуманітарні (та зрештою частково і технічні) напрями.

Умовно можна визначити дві гілки за якими можна здійснювати аналіз розвитку хореографічного мистецтва відповідно до історичних знань: 1) загальноісторичні знання та їх вплив на розвиток хореографічним мистецтвом; 2) історичні знання безпосередньо хореографічного мистецтва – його генезе та розвиток.

Хореографічне мистецтво має довгу історію, яка пов'язана з різними періодами як людських еволюції, так і соціальних, політичних та демографічних проблем. Не зважаючи на велику кількість підручників та книг з історії хореографії, говорячи про аналіз розвитку хореографічного мистецтва, першочергово необхідно зважати на його практичний аспект, оскільки першоосновою його зародження став рух, та потім усі його трансформаційні процеси. На сучасному етапі розвитку кожного напрямку хореографічного мистецтва сформувалась база рухів, які є основоположними у кожному з них, та які мають свою історію та шляхи виникнення.

«Майже все, що ми робимо, має історичну сторону – кожен крок на балетному уроці сповнений століттями традицій та змін; кожна хореографічна стратегія ґрунтується на прийнятті та відторгненні інших стратегій чи вони були сформовані багато років тому, чи вчора. Як наслідок, історія вплетена в кожне наше дослідження» [2,13]. Звідси розуміємо, що будь-яка спроба аналізу хореографії

передбачає хороше знання предмета, здатність уявити як основні, а й багато сполучних рухів у танці, тому так чи інакше зустрічаємо історичні відомості у авторів праць з «Історико-побутовий танець» «Класичний танець», «Народно-сценічний танець», «Український танець», «Сучасний танець» та пов'язаних з цим дисциплін: «Мистецтво балетмейстера», «Робота з хореографічним колективом», «Методика викладання хореографії» та іншими. Прагнучи зорієнтуватись у сучасному світі, людина звертається до попереднього досвіду поколінь і власного, щоб пояснити його через нарацію (оповідь) [8, 15–20]. Ця оповідь передусім ґрунтується на історичних знаннях, які є необхідною складовою нашого розуміння минулого, а також ключем до розкриття сутності сучасності і прогнозування майбутнього.

Варто розуміти, що коли ми говоримо про минуле, необхідно визначити умовну грань між тим, що було тоді, та тим, чи воно має наслідки зараз. По відношенню до історичних праць Всеволод Чеканов зазначає: «Читаючи будь-який історичний твір, написаний в добу античності чи в середні віки, ми одразу відчуваємо його концептуальну відмінність від сьогодення (і це цілком зрозуміло), але відчуваємо також відмінність фізичну – наче автор жив у якомусь несхожому на наш просторі. На цьому просторі діяли не ті історичні та світоглядні закономірності, що у нас. Вони чужі для нас, не спільні з нами.» [9, 232]. За основу автор взяв праці доби античності, однак це можна спостерігати і в інші період, особливо проводячи паралелі сприйняття праць перших теоретиків танцю по відношенню до сьогодення, адже детальне документування історії танцювального театру на заході починається лише з французького придворного балету XVI та XVII віків, однак це на означає, що танцювального театрального перформансу не існувало до 1600 року [1, 94]. Звичайно, що він існував, але визнаємо ми про це з інших джерел. До прикладу з робіт образотворчого мистецтва, або історії музики чи театру, які були саме в той період. А для визначення характерних особливостей необхідно володіти знаннями з історії не лише загально періоду, а й окремого напрямку мистецтва.

Якщо говорити про історичні етапи розвитку хореографічного мистецтва виділивши лише те, що стосується хореографії, і взяти історичні дані які зафіксовані у історії, але в яких також є згадки

про історичний спадок розвитку хореографії, то зустрічаємо, що в загальному історичному описі ніби все відповідає, однак часом зустрічається як періодична, так і часом культурна невідповідність в цих двох ніби однакова паралельних, але однаково і різних етапах, що сприяє більш тісній взаємодії між хореографією та історією.

З відси можна припустити, що джерела історичних знань можуть включати накопичену інформацію про події, людей, культури та інші аспекти минулого. Вони базуються на дослідженнях істориків, археологічних розкопках, писемних свідченнях та артефактах. Ці знання використовуються для реконструкції історичних подій, вивчення їх причин і наслідків, а також для розуміння соціокультурного контексту минулого.

Джо Баттерворт зазначає, що коли йдеться про історичні події, необхідно зважати на такі речі:

- те, що було задокументовано;
- коли та ким це було задокументовано;
- з якою метою;
- чий це думки.

Є багато версій «фактів», та жодного нейтрального, а також безліч способів підійти до історії [1, 93–94].

Умовно можна визначити такі способи підходу до історії, які складуть основоположний каркас в аналізі хореографічного мистецтва:

- Історичний контекст хореографічного мистецтва, який охоплює широкий спектр факторів, що формують його розвиток. До них належать соціальні, політичні, економічні та технологічні умови, що панували протягом різних періодів часу. Історичні знання дозволяють нам зрозуміти, як суспільні зміни та мистецькі рухи вплинули на хореографічну практику. Вивчаючи історичний контекст, ми отримуємо уявлення про мотивації, натхнення та обмеження, з якими стикалися хореографи, забезпечуючи основу для аналізу їхніх творчих процесів.

- Культурний вплив, який відіграє вирішальну роль у формуванні хореографічного мистецтва. Історичні знання дозволяють нам досліджувати різноманітні культурні впливи, які відбилися на розвитку хореографічних практик. Різні регіони, етнічні групи та спільноти мають різні танцювальні традиції, словниковий запас рухів і естетичні почуття. Розуміння історичних коренів цих традицій дозволяє глибше оцінити багатство та різноманітність хореографічного мистецтва.

Визнаючи культурні впливи, можна критично аналізувати злиття, адаптацію та трансформацію танцювальних форм у часі.

- Мистецькі інновації та еволюція. Хореографічне мистецтво розвивається також завдяки постійним дослідженням та інноваціям митців. Історичні знання дозволяють нам простежити родовід хореографічних ідей і технік, висвітлюючи ключові моменти мистецьких проривів і змін парадигм. Аналіз історичних джерел і записів дозволяє визначити внесок хореографів, танцювальних компаній і мистецьких рухів, які сформували цю сферу. Досліджуючи еволюцію хореографічного мистецтва, можна оцінити, як історичні знання впливають на сучасну практику та надихають на майбутні мистецькі починання.

- Роль історичних знань у сучасній хореографії. Сучасні хореографи черпають натхнення з минулого, прагнучи створювати новаторські роботи. Історичні знання виступають основою для хореографічних досліджень, забезпечуючи ширший контекст для мистецького експериментування та концептуалізації. Розуміючи історичні події, хореографи можуть спиратися на попередні досягнення, кидати виклик усталеним нормам і створювати твори, які співзвучні як традиціям, так і сучасним почуттям. Історичні знання визначають хореографічний вибір, збагачуючи творчий процес і сприяючи постійному розвитку форми мистецтва.

Якщо говорити суб'єктивно про розвиток хореографічного мистецтва, то на кожному етапі розвитку хореографічного мистецтва загалом є відправні крапки, які посприяли тому чи іншому явищу, які розвивались в тому чи іншому спектрі, отримуючи відображення в певний спосіб. Все що відбувається у світі безпосередньо відображається та впливає на хореографічне мистецтво. Взяти до прикладу історичний рух за права жінок, результати якого визначили роль жінок не лише у суспільстві, а також в хореографії, оскільки історично, хореографія була зосереджена на чоловіках, але в 20-му столітті жінки почали виступати як професійні хореографки та танцюристки, набуваючи все більшої ролі в цій сфері. Також цей рух повпливав на тематику хореографічних постановок в модерн танці та послідує за ним напрямів. Таких прикладів є досить багато, і кожен з них може стати окремою проблематикою хореографічних досліджень.

Як зазначає знаний фахівець народного танцю Андрій Гуменюк «питання походження

і розвитку хореографічного мистецтва розглядалось залежно від філософських течій і політичних систем, домінуючих у той чи інший історичний період» [3,14]. До прикладу говорячи як про вітчизняних так і зарубіжних діячів хореографічного мистецтва, кожен з них безпосередньо вносив свій вклад у розвиток хореографії тими методами та засобами, які були можливими саме в той історичний період який знаменувався певними змінами. Вони виступали або послідовниками, або ж навпаки опозиціонерами тих політичних або філософських ідей які побутували в той період часу, що отримало своє відображення в тематиці постановок.

Варто відмітити, що в кожній країні на один і той самий часовий період відбувались різні зміни, а отже і розвиток хореографічного мистецтва також відбувався з різною інтенсивністю.

Не зважаючи на те, що першопочаткові витоки танцю сходяться до первобутніх часів, сьогодні відгалуження від «коренів» отримало широкого спектру. Олександр Чепалов констатує що в контексті нових світоглядних орієнтирів ХХ ст. визначального значення у хореології дістають теорії походження танцю [10, 23]. Ці теорії намагаються розглядати танець як більш глибоке і універсальне явище, що виникає з основних аспектів людської природи та суспільства.

До прикладу Олександр Чепалов зазначає «Оскільки філософія і мистецтво традиційно були пов'язані з політикою, вони зумовлювали жорсткі рамки, що дистанціювали суспільну думку і художню творчість від традиційних релігійних і філософсько-релігійних концепцій та ідей. Не припускаючи висновків про ритуальне походження танцю, радянські ідеологи взяли на озброєння суто матеріалістичну теорію, яка б вписувалась у канони атеїстичного виховання. Подібні хибі, проте обов'язкові, мотивації – «народність» та «партійність», як найперше використовували для оцінки художніх явищ, теоретиків і практиків «соціалістичного реалізму», парадного стилю радянської державності» [10, 27–28].

З цього бачимо, що такі звужено-орієнтовані позиції, які домінували у період радянського часу, сприяли певному заангажованому сприйняттю з одного боку очевидних, з іншого навмисно нав'язаних ідей, які побутували у сприйнятті, та обмежували певним чином об'єктивність аналізу хореографічного мистецтва. Як наслідок бачимо, що в умовах теперішнього часу

перегляд історичних даних відкриває нові горизонти для визволення української хореографічної спадщини, оскільки «відбувається звільнення мистецтва від старих консервативних імперативів та утворюються нові концептуалізовані процеси, які сприяють продукуванню нових трансфігурацій у репрезентації мистецтва ґрунтуючись на актуальних проблемах соціуму» [4, 102].

Крім того, іншого розгляду отримала і джерельна база. Апелюючи до вище перелічених установок стосовно історичного аналізу задокументованих фактів, прикладом може слугувати лекція кандидата мистецтвознавства, доцента Олександра Плахотнюка, який провів ґрунтовний аналіз праці Василя Верховинця «Теорія народного українського танка» від 1919 до 1990 р. та наочно продемонстрував, наскільки було змінено першопочатковий контекст на благо тої ідеології яка було потрібна [5].

З цього видно, що історія є своєрідною направляючою у майбутнє. Володіючи історичним знаннями, легше розуміти та користуватись практичними навичками. Прослідковуючи етапи розвитку хореографічного мистецтва та аналізуючи історичні події, які призвели до появи або зникненню певного хореографічного явища, напрямку чи стилю, можна визначити які тенденції майбутнього можна очікувати, як до них прийти, чого уникати, та що необхідно робити саме зараз, щоб не потворити досвід минулого.

Наукова новизна. В процесі зазначеного дослідження було визначено, що при сполученні історичного знання з хореографією з'являється стандартний критерій розвитку хореографічного мистецтва, який може виконувати дві функції: збагачення об'єктивної, науково цінної інформації та здійснення практичного хореографічного творчості, спрямованого на досягнення мети, що може бути пов'язана з аналізом розвитку хореографічного мистецтва.

Висновки. Вагомість історичних знань при аналізі розвитку хореографічного мистецтва важко переоцінити. Досліджуючи історичний контекст, культурні впливи та мистецькі інновації, ми отримуємо глибше розуміння еволюції хореографічних практик. Історичні знання формують сучасну хореографію, забезпечуючи платформу для мистецьких досліджень та інновацій. Також вони допомагають зрозуміти нашу спадщину та походження різних аспектів сучасного життя, включаючи політичні структури,

соціальні норми, культурні традиції та наукові досягнення. Вони показують нам, як минуле впливає на нашу сучасність і формує наші цінності та ідентичність. Вкрай важливо прийняти історичне розуміння, щоб оцінити багатство, різноманітність і постійний розвиток хореографічного мистецтва. У міру неминучого заглиблення в процесі дотичних досліджень, використання історичних знань відіграватиме важливу роль у формуванні майбутніх напрямків цього захоплюючого виду мистецтва.

Література

1. Butterworth Jo. Dance Studies: The Basics. London and New York: Routledge, 2011. 224 p.
2. Carter A. Rethinking Dance History: a Reader. London: Routledge, 2004. 196 p.
3. Гуменюк А. Народне хореографічне мистецтво України. К. Мистецтво, 1963. 234 с.
4. Літовченко О. Репрезентативні орієнтири хореографічних творів в сучасному мистецькому просторі. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб.наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 58., Том. 1. С. 101–107. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-1-15>
5. Плахотнюк О. Онлайн-лекція «Фольклорний танець України, новітнє сприйняття через призму розвитку сучасного хореографічного мистецтва». Всеукраїнський міждисциплінарні відкриті лекції/практикуми «Мистецтво. Війна. Ми.», координатор О. А. Плахотнюк. (7 квітня 2022 р.) URL: https://www.youtube.com/watch?v=CsvKva3VN_M&t=2s (дата звернення: червень 2023).
6. Плахотнюк О. Проблематика формування науково-понятійного апарату хореографічного мистецтва. Художні практики та мистецька освіта у крос культурному просторі сучасності: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., (Полтава, 29–31 березня 2017 р.). Полтава : Видавництво «Симон», 2017. С. 27–32.
7. Пovalій Т. Історія хореографічного мистецтва: навч.-метод. посібн. Суми: СПДФО Пovalій К. В., 2014. 120 с.
8. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Переклав з нім. Володимир Кам'янець. Львів: Літопис, 2010. 358 с.
9. Чеканов В. Еволюція відчуття простору в структурі знання про минуле. Вчені записки таврійського національного університету Імені в.і. вернадського. Історичні науки. Одеса: Гельветика. 2023. Том 34 (73). № 2. С. 232–237. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/2_2023.pdf#page=240 (дата звернення: червень 2023).
10. Чепалов О. Хореологія : статті та лекції. Київ: Ліра-К, 2020. 228 с.

References

1. Butterworth, Jo. (2011). *Dance Studies: The Basics*. London and New York: Routledge, 224 [in English].
2. Carter, A. (2004). *Rethinking Dance History: a Reader*. London: Routledge, 196 [in English].
3. Humeniuk, A. (1963). Folk choreographic art of Ukraine. Kyiv. *Mystetstvo*, 234 [in Ukrainian].
4. Litovchenko, O. (2022). Representative orientations of choreographic works in the modern art space. Aktualni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zb. nauk. pr. molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Drohobych: Vydavnychyy dim "Helvetyka", 58, 1, 101–107. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-1-15> [in Ukrainian].
5. Plakhotniuk, O. (07.04.2022). On-line lecture "Folklore dance of Ukraine, the latest perception through the prism of the development of modern choreographic art." Vseukrayins'kyi mizhdystyplinarni vidkryti lektsiy/praktykumy "Mystetstvo. Vйна. My". Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=CsvKva3VN_M&t=2s [in Ukrainian].
6. Plakhotniuk, O. (29–31.03.2017). Problems of formation of the scientific-conceptual apparatus of choreographic art. *Khudozhni praktyky ta mystets'ka osvita u kros kul'turnomu prostori suchasnosti: materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. konf. Poltava: Symon, 27–32* [in Ukrainian].
7. Povalii, T. (2014). *History of choreographic art: educational and methodological guide*. Sumy: SPDFO, 120 [in Ukrainian].
8. Ryuzen, Y. (2010). *New ways of historical thinking*. Lviv: Litopys, 358 [in Ukrainian].
9. Chekanov, V. (2023). Evolution of the sense of space in the structure of knowledge about the past. *Vcheni zapysky tavriskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Istorychni nauky*. Odesa: Vydavnychi dim "Helvetyka", 34 (73), 2, 232–237. Retrieved from: https://www.hist.vernadskeyournals.in.ua/journals/2023/2_2023/2_2023.pdf#page=240 [in Ukrainian].
10. Chepalov, O. (2020). *Choreology : articles and lectures*. Kyiv: Lira-K, 228 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 12.07.2023
Отримано після доопрацювання 16.08.2023
Прийнято до друку 25.08.2023*